

รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน*

The model of Knowledge Management for local wisdom in school towards creative economic development and sustainable community

สายสุดา เตียเจริญ (Saisuda Tiacharoen)**

มัทนา วังถนอมศักดิ์ (Mattana Wangthanomsak)***

สำเริง อ่อนสัมพันธุ์ (Samrerng Onsompant)****

ศักดิ์พันธ์ ตันวิมลรัตน์ (Sakpipan Tonwimonrat)*****

วรกาญจน์ สุขสดเขียว (Vorakan Suksodkew)*****

นุชนรา รัตนศิริประภา (Nuchnara Rattanasiraprapha)*****

สงวน อินทร์รักษ์ (Sanguan Inrak)*****

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน 2) เพื่อสร้างหลักสูตร
ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน และ 3) เพื่อขยายผลการใช้รูปแบบการ
บริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของ
ชุมชน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) กลุ่มตัวอย่าง
ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอบ้านลาดวิทยา จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 1 โรงเรียน

* บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาของรัฐและเอกชนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้
This article aims to disseminate research results and be useful for public and private school to apply the results.

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โทรศัพท์ 089-
8113832, e-mail: saisuda.tiancharoen@gmail.com

Asst. Prof. Dr. at Department of Educational Administration, Faculty of Education, Silpakorn University. Phone: 089-
8113832, e-mail: saisuda.tiancharoen@gmail.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Asst. Prof. Dr. at Department of Educational Administration, Faculty of Education, Silpakorn University.

**** อาจารย์ ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Dr. at Department of Educational Administration, Faculty of Education, Silpakorn University.

***** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลการวิจัย พบว่า

1.รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก การแสวงหาและการสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนความรู้ และการนำความรู้ไปใช้

2.หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นใช้การบูรณาการร่วมกับจัดการเรียนการสอนในกระบวนการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 แบ่งออกเป็น 7 โมดูล ได้แก่ การสำรวจความต้องการของถิ่นฐานในระดับท้องถิ่น การจัดทำหน่วยเรียนรู้ บูรณาการระดับชั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการ การจัดกิจกรรมความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาชีพ การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง การพัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพและจัดทำ Career Path เทคโนโลยีจัดการเรียนรู้ เป็นการประยุกต์ นำเทคโนโลยีมาใช้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้

3. การขยายผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาในอำเภอบ้านลาด จำนวน 11 คน เห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้มีประโยชน์ครอบคลุมในการรักษาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม และเห็นด้วยกับหลักสูตรท้องถิ่นที่นำไปบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางซึ่งจะทำให้ลดเวลาในการจัดการเรียนการสอนไม่เกิดปัญหาชั่วโมงเรียนเกิน 200 ชั่วโมงต่อเทอมสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจสร้างสรรค์

Abstract

This research aimed 1) to create the model of the model of KM for local wisdom in school towards creative economic development and sustainable community 2) to develop the local curriculum for creative economic development and sustainable community and 3) to extend the result of the model of the model of KM for local wisdom in school towards creative economic development and sustainable community. This is participatory action research, with one of the secondary schools in District Banlad, Petchburi province.

The research revealed that

1. The model of KM for local wisdom in school towards creative economic development and sustainable community consisted of awareness, knowledge acquisition and creation, systematic knowledge storage, knowledge access and sharing, and application of knowledge.

2. The local curriculum for creative economic development and sustainable community was integrated with the learning of C21 skill, which consisted of 7 modules: local need assessment, project-based learning, integrative learning activity, professional learning activity, KPA assessment, career path and competency development, and learning technology.

3. The extension of the model of the model of KM for local wisdom in school towards creative economic development and sustainable community revealed that eleven school principals in Banlat District agreed that the model of Knowledge management for local wisdom in school towards creative economic development and sustainable community was well rounded since the model covers all necessary aspects of trying to keep and preserve the local wisdom and they also agreed that the model is useful and it can be integrated to the core curriculum in their schools. The classroom time was less than 200 hours a semester.

Keywords: Knowledge management, Local Wisdom, Creative Economy

บทนำ

เนื่องจากสภาพปัจจุบันของโลกยุคใหม่คือ ปรากฏการณ์ “โลกาภิวัตน์” (Globalization) และ “การเชื่อมโยงถึงกัน” (Connectivity) ที่ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายต่อวิถีการใช้ชีวิตของคนในโลก เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบ แบบแผนทั้งทางวัฒนธรรม การบริโภค และการค้า ให้อยู่ในโลกที่ถูกเติมแต่งด้วยรูปภาพ (Image) เสียง (Sound) ตัวบท (Text) และสัญลักษณ์ (Symbols) ดังนั้นเราจำเป็นต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในปฏิสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นตัวชี้นำพลังขับเคลื่อนของเศรษฐกิจโลกและวิถีชีวิตของผู้คนในการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญนี้ “**ความสร้างสรรค์**” และ “**ความรู้**” จึงได้กลายมาเป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการก่อดอกออกผลของการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งการก่อรูปความคิดใหม่ๆ และความสามารถที่จะประยุกต์ใช้ความคิดใหม่ๆ เหล่านี้ไปใช้ให้เกิดการผลิตผลงานใหม่ๆ ที่เป็นต้นตำรับ (Original Work) ไม่ว่าจะเป็นผลงานทางศิลปะ ผลิตผลทางวัฒนธรรม สิ่งประดิษฐ์ที่ออกแบบเพื่อการใช้งานด้านต่างๆ (Functional Creations) การประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมทางเทคโนโลยี จะมีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจอย่างมาก เนื่องจากจะก่อให้เกิดการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) จากการใช้องค์ความรู้ในการบ่มเพาะให้เกิดนวัตกรรม เพิ่มผลิตภาพ และการสนับสนุนความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ

การเชื่อมต่อกันของความสร้างสรรค์ วัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ และเทคโนโลยีล้วนแสดงออกมาในรูปของความสามารถที่จะสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการไหลเวียนของทุนทางปัญญา ก่อให้เกิดศักยภาพที่จะเกิดการสร้างงาน สร้างรายได้และการส่งออก ในขณะเดียวกันก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายใน

สังคม และชุมชน ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ เกิด “เศรษฐกิจ
เชิงสร้างสรรค์” (Creative Economy) ขึ้น เกิดการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน
การค้า นวัตกรรม และความยืดหยุ่นของสังคม (สมบัติ กุสุมาวสี. 2558: 110-113)

การศึกษาเป็นกิจกรรมที่สังคมสร้างขึ้น เพื่อทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็ก เยาวชนและประชาชน ใน
ระยะแรกๆ การจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบในประเทศต่างๆ นั้น องค์กรการศึกษามักทำหน้าที่ถ่ายทอด
วัฒนธรรมของสังคมให้แก่ผู้เรียนเป็นประการสำคัญ เมื่อการศึกษาได้พัฒนาขึ้น องค์กรนี้ก็ได้จำกัดหน้าที่ของ
ตนเองเฉพาะการอบรมสั่งสอนผู้เรียนเท่านั้น ในสมัยปัจจุบันองค์กรการศึกษาทำหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่
ประชาชนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ นอกจากนี้การศึกษายังมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคม ชุมชน ดังนี้
1) ถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง 2) ให้การขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้สมาชิกของสังคม
สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ด้วยดี 3) สร้างและถ่ายทอดนวัตกรรม เทคโนโลยี และความรู้เฉพาะทาง
ให้แก่ การคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาเป็นองค์ความรู้และศาสตร์ต่างๆ 4) เลือกสรรและกำหนดตำแหน่งทางสังคม
ให้แก่บุคคล สถาบันการศึกษาจะคัดเลือกคนเข้าสู่ระบบการศึกษา และเมื่อผ่านระบบนี้ไปแล้ว ผู้สำเร็จ
การศึกษาจะได้สถานภาพและตำแหน่งการงานตามความรู้ ความสามารถที่ได้เรียนและฝึกฝนมา 5) ดูแล
เด็กๆ ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพชีวิต 6) พัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกสังคม แต่ละคนจะพัฒนาความชอบและ
ความถนัดเฉพาะของตน ทำให้เกิดเป็นบุคลิกภาพ 7) ผลิตซ้ำอุดมการณ์ ขัดเกลาหล่อหลอมให้สมาชิกของ
สังคมมีความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยม และวัฒนธรรมตามที่ผู้นำของสังคมต้องการ และ 8) ฝึกฝนวิชาชีพและ
วิธีประกอบอาชีพให้แก่สมาชิกของสังคม (สุภางค์ จันทวานิช, ม.ป.ป.)

จากบทบาทหน้าที่อันสำคัญของการศึกษาซึ่งเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด และถือเป็น
องค์กรที่ชุมชนให้ความไว้วางใจมากที่สุด อีกทั้งยังเป็นองค์กรของรัฐที่สามารถใช้เป็นกระบอกเสียงและ
ศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “โรงเรียน” ถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ทุกระดับให้
ความสำคัญในการพัฒนาพื้นฐานทางความคิดหรือทุนทางปัญญาควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และ
สามารถเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของชุมชน เพื่อถ่ายทอดเชื่อมโยงลงไปสู่เยาวชน (นักเรียน) ในชุมชนให้เกิดการสืบทอดมรดกทาง
ศิลปะ วัฒนธรรม อาชีพ ภูมิปัญญาทางด้านอาหาร ศิลปหัตถกรรม การรักษาโรค แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน ก่อให้เกิดความรัก ความภูมิใจ และ
ความหวงแหนต่อบ้านเกิดหรือแผ่นดินเกิดของตนเอง ทำให้เกิดความผูกพันและแรงบันดาลใจในการพัฒนา
บ้านเกิดของตนเองให้มีความเจริญรุ่งเรือง นำไปสู่การสืบทอดทุนทางปัญญาของท้องถิ่น สามารถพัฒนา
หรือประยุกต์ทุนทางปัญญานั้นสร้างให้เป็นอาชีพหรือผู้ประกอบการของชุมชน ก่อให้เกิดเป็นรายได้จน
สามารถทำให้ชุมชนมีเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เกิดความยั่งยืน เนื่องจากเยาวชนทุกคนสามารถมีรายได้หรือ
ประกอบอาชีพที่เกิดจากทุนทางปัญญาของท้องถิ่น ส่งผลให้เยาวชนไม่ละทิ้งถิ่นบ้านเกิดของตนเพื่อไปหา
รายได้หรือทำงานในเมืองใหญ่อีกต่อไป

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นสมควรดำเนินการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน” ขึ้นในพื้นที่ชุมชนสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นการต่อยอดการจัดการความรู้จากงานวิจัยในระยะที่ 1 ในโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน” ด้วยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ได้จากผลการศึกษา หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น “คลังทรัพย์สินทางปัญญาของท้องถิ่น (Knowledge Asset)” ในโครงการวิจัยระยะที่ 1 ไปให้สถานศึกษา หรือโรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน โดยรูปแบบการบริหารจัดการฯ นี้ จะเป็นตัวขับเคลื่อนในโรงเรียนให้เกิดการเชื่อมโยงและส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเยาวชน (นักเรียน) ของชุมชนทำให้เกิดการประกอบอาชีพและมีรายได้จากการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น รวมถึงการส่งต่อไปให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป ไปที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียน ก่อให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนในชุมชนต่อไป

อีกทั้งการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้อย่างสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ซึ่งเป็นนโยบายที่ต้องการให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ให้นักเรียนสามารถปฏิบัติเพื่อช่วยเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์ ความมีน้ำใจต่อกัน การทำงานเป็นทีม และที่สำคัญต้องมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้เด็กได้ค้นหาศักยภาพและความสามารถของตนเอง ตอบโจทย์ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ เด็กต้องทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ทักษะการทำงาน ทักษะชีวิตที่ใช้ได้จริงกับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน รัฐ และประเทศชาติ โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ นั้น สถานศึกษาจะต้องทำการวิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียนทั้งด้านบุคลากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ สถานที่ และงบประมาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน เรื่องราว สถานการณ์ที่สำคัญในท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น สถานศึกษาจะต้องจัดให้เด็กได้เรียนรู้ และเห็นความสำคัญของท้องถิ่นของตน ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ นอกจากจะสร้างรูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาได้แล้ว ยังสามารถสร้างเนื้อหา และกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โดยใช้คลังปัญญาท้องถิ่นจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการได้อีกด้วย ซึ่งจะเป็นการช่วยสถานศึกษาในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงฯ และจะเป็นเครื่องมือในการส่งผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเยาวชน (นักเรียน) ในรุ่นต่อไป ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน

- 2) เพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน
- 3) เพื่อขยายผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอบ้านลาดวิทยา จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 1 โรงเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน และหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน ด้วยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาบริบทด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนบ้านลาดวิทยา รวมทั้งศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนที่มีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่นที่ดี จำนวน 1 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนที่ได้รับรางวัลระดับชาติเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 1 โรงเรียน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note) สำหรับการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี

การตรวจสอบข้อมูล คณะผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน (Methodological Triangulation) โดยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 3 ประเภท ดังนี้

(1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ว่ามีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

(2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

(3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี สภาพทั่วไปและบริบทของชุมชน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน และหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน ด้วยการนำผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่น นำรูปแบบและหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้ให้ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน และหัวหน้ากลุ่มสาระ ประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงรูปแบบและหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน และหัวหน้ากลุ่มสาระ ในโรงเรียนบ้านลาดวิทยา จำนวน 7-13 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมระดมความคิดเห็น

การตรวจสอบข้อมูล คณะผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็น ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน และหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน ด้วยการนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ไปทดลองใช้ด้วยการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยให้กลุ่มตัวอย่างร่วมดำเนินการวางแผน (Plan) ร่วมลงมือปฏิบัติการตามแผน (Act) ร่วมสังเกตการณ์ (Observe) และร่วมสะท้อนผลการดำเนินการ (Reflect) และร่วมสรุปรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน และหัวหน้ากลุ่มสาระ ในโรงเรียนบ้านลาดวิทยา จำนวน 7-13 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกภาคสนาม และแบบบันทึกการประชุมการวางแผนและการประชุมสะท้อนผลการดำเนินงานตามแผน

การตรวจสอบข้อมูล คณะผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็น ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 การขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน ด้วยการนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 ไปขยายผลการใช้ โดยการจัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการใช้รูปแบบฯ และหลักสูตรท้องถิ่น ให้ผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำไปประยุกต์ใช้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 10-15 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกภาคสนาม
การตรวจสอบข้อมูล คณะผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิจัย โดยใช้การตรวจแบบสามเส้า (Triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการบันทึกภาคสนาม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

1.รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน ประกอบด้วย

(1) **การสร้างตระหนักรู้ (Awareness)** ให้กับนักเรียนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดเนื้อหาประวัติบ้านลาด และประวัติที่เกี่ยวข้องกับคำขวัญของบ้านลาด รวมทั้งการจัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้และกระตุ้นให้มีความภาคภูมิใจและรักในถิ่นเกิด

(2) **การแสวงหาและการสร้างความรู้ (Acquisition and Creation)** โดยใช้การแสวงหาและสร้างความรู้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนของหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการร่วมกับการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะสาขาวิชาชีพและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 7 โมดูล ดังนี้

โมดูลที่ 1 การสำรวจความต้องการของถิ่นฐานในระดับท้องถิ่น

โมดูลที่ 2 การจัดทำหน่วยเรียนรู้บูรณาการระดับชั้น

โมดูลที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการ

โมดูลที่ 4 การจัดกิจกรรมความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาชีพ

โมดูลที่ 5 การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

โมดูลที่ 6 การพัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพและจัดทำ Career Path

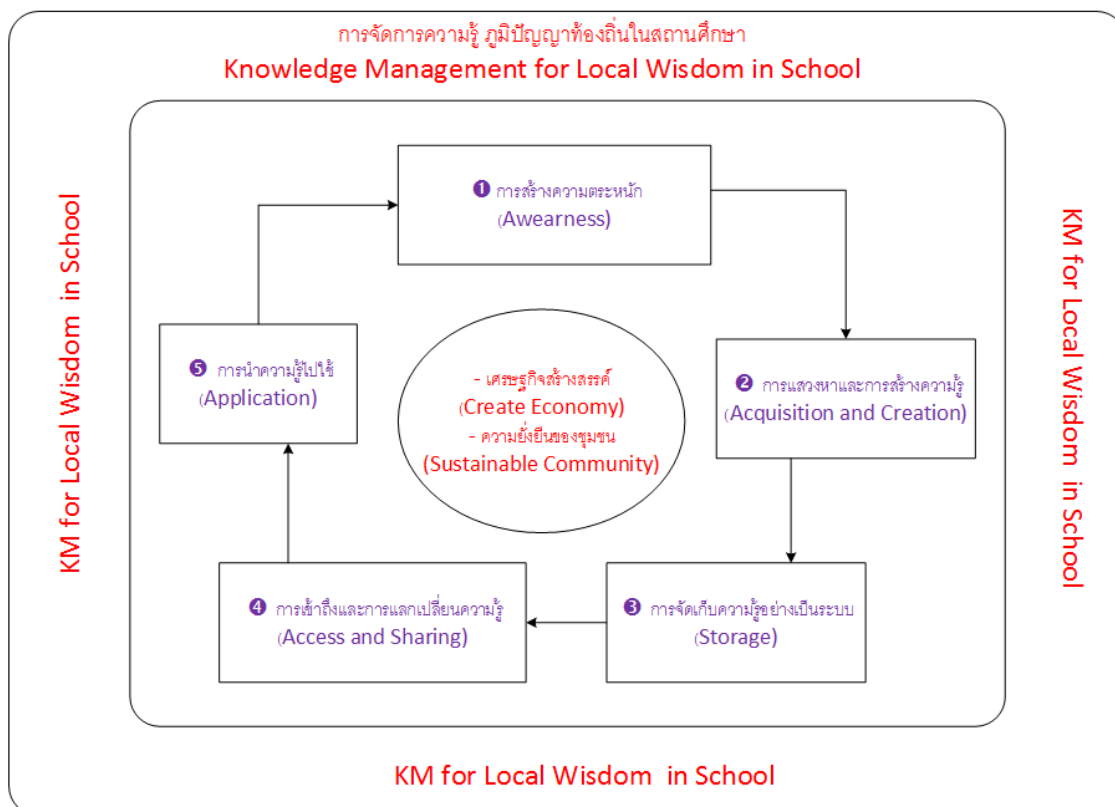
โมดูลที่ 7 เทคโนโลยีจัดการเรียนรู้ เป็นการประยุกต์ นำเทคโนโลยีมาใช้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้

(3) **การจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ (Storage)** โดยการนำความรู้ที่ได้จากการแสวงหา และการสร้างความรู้มาจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ด้วยการสร้างคลังข้อมูล “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ แยกแยะหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลมาใช้ในการบริหารจัดการ การเรียนการสอน และการตัดสินใจในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(4) **การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนความรู้ (Access and Sharing)** โดยการนำคลังข้อมูล “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เผยแพร่ในเว็บไซต์ของโรงเรียนเพื่อให้ครู และนักเรียนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการเก็บรักษาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้กับบุคคลภายนอกสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ และแลกเปลี่ยนความรู้กันในการระบบออนไลน์ได้อีกด้วย นอกจากนี้โรงเรียนยังมีศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ครู นักเรียน หรือชุมชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ และมีการสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การจัดนิทรรศการโครงการผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่น ของนักเรียน การจัดตลาดนัดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้สถานักเรียนมีบทบาทในการขับเคลื่อนและสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดึงชุมชนหรือเครือข่ายโรงเรียนใกล้เคียงเข้าร่วมกิจกรรม

(5) **การนำความรู้ไปใช้ (Application)** มีการประยุกต์ใช้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นจนก่อให้เกิดนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ ต่อยอดความรู้เสริมสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับการใช้ระบบเครือข่ายออนไลน์ หรือการใช้ e-market เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองลงมือปฏิบัติเพื่อเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurs) ในการนำความรู้ไปใช้สร้างรายได้ สร้างอาชีพหลักและอาชีพเสริมในอนาคตได้

ดังแสดงในแผนภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน

2. หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชนพบว่า การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นใช้การบูรณาการร่วมกับการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะสาขาวิชาชีพและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 7 โมดูล ดังนี้

โมดูลที่ 1 การสำรวจความต้องการของถิ่นฐานในระดับท้องถิ่น

- มีการสำรวจแหล่งเรียนรู้และอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน จัดทำคลังทะเบียนแหล่งเรียนรู้และอาชีพในอำเภอบ้านลาด

โมดูลที่ 2 การจัดทำหน่วยเรียนรู้บูรณาการระดับชั้น

- มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ โดยแบ่งเป็น หน่วยหลัก หน่วยรอง และหน่วยย่อย ดังนี้
หน่วยหลัก “บ้านลาด บ้านเรา”

หน่วยรอง พืชเศรษฐกิจ	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ตาลโตนด	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
สัตว์เศรษฐกิจ	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ประเพณีและวัฒนธรรม	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ช่างสิบหมู่	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
อาหารพื้นบ้าน	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

- มีการออกแบบและกำหนดเวลาของกระบวนการของหน่วยเรียนรู้บูรณาการในรายวิชาพื้นฐาน กำหนดปฏิทินการปฏิบัติกิจกรรมสัปดาห์ละ 2 คาบ ตามตัวอย่างหน่วยเรียนรู้บูรณาการ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้บูรณาการ หน่วยหลัก “บ้านลาดบ้านเรา”

หน่วยรอง	ครูที่ปรึกษา	ชื่อหน่วยย่อย	รายวิชาที่บูรณาการ	คะแนนเต็ม
तालटोनद	xxx	แกงหลอก แกงลูกโตนด	วิทยาศาสตร์	5
			คณิตศาสตร์	5
			ภาษาไทย	5
			การงานอาชีพ	5
			สุขศึกษา	5

โมดูลที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการ

- จัดกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยี หรือสร้างนวัตกรรมตามกระบวนการ Project-Based Learning โดยให้นักเรียนจัดทำโครงงานด้วยตนเอง จัดกิจกรรมสืบค้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- เน้นกระบวนการ Problem-Based และฝึกการสังเกต และตั้งคำถาม คาดเดาคำตอบ โดยใช้บันได 5 ขั้น ดังนี้

- 1)การเรียนรู้ระบุคำถาม (Learning to question)
- 2)การเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ (Learning to search)
- 3)การเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ (Learning to construct)
- 4)การเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร (Learning to communicate)
- 5)การเรียนรู้เพื่อตอบแทนสังคม (Learning to service)

โมดูลที่ 4 การจัดกิจกรรมความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาชีพ

- มีการจัดหลักสูตรระยะสั้นตามความสนใจของนักเรียน โดยมีการลงนามความร่วมมือ (MOU) กับวิทยาลัยการอาชีพบ้านลาด วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพชรบุรี และโรงพยาบาลบ้านลาด โดยใช้กระบวนการการเรียนรู้แบบชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC)
- จัดกิจกรรมการเรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการในวิชาชุมนุม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งการจัดตลาดนัดในโรงเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการ เทอมละ 1 ครั้ง
- มีการจัดการเรียนการสอนแบบทวิศึกษา ให้กับนักเรียนที่ประสงค์จะเรียนสาขาวิชาชีพและเรียนสายสามัญไปพร้อมกัน โดยนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจะได้ใบประกาศนียบัตรวิชาชีพ ร่วมกับใบสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร่วมกัน

โมดูลที่ 5 การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

- มีการวัดผลการพัฒนาการของนักเรียนตามประเภท ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถ (Knowledge) ด้านทักษะกระบวนการ (Process) ด้านทัศนคติและบุคลิกภาพ (Attitude)
- มีการสร้างตัวชี้วัดของโครงการ (Project-Based Learning)

ตัวอย่างตัวชี้วัดตามประเภท

หน่วยการเรียนรู้บูรณาการ “บ้านลาดบ้านเรา”

หน่วยการเรียนรู้รอง “ช่างสิบหมู่” หน่วยการเรียนรู้ย่อย “ช่างสลัก (การแทงหยวก)”

คณะผู้สอน : xxx

รายวิชาที่เกี่ยวข้อง	ตัวชี้วัดมาตรฐานรายวิชา	สาระเนื้อหา	การวัดและประเมินผล			หมายเหตุ
			ความรู้ความสามารถ (Knowledge)	ทักษะกระบวนการ (Process)	ทัศนคติและบุคลิกภาพ (Attitude)	
ภาษาไทย	xxx	- การเขียนรายงาน - การศึกษาค้นคว้า - การเขียนรูปแบบโครงการ	บอกความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น	สรุปใจความสำคัญของข้อมูล	ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม	
คณิตศาสตร์	xxx	- นำความรู้หลักการกระบวนการทางคณิตศาสตร์ไปเชื่อมโยงกับศาสตร์ต่างๆ	อธิบายเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ในคณิตศาสตร์	การนำกระบวนการทางคณิตศาสตร์ไปใช้	ความรับผิดชอบในการทำงาน	
วิทยาศาสตร์	xxx					
สังคมศึกษา	xxx					
การงานอาชีพ	xxx					

ตัวอย่างการประเมินโครงการงาน

ชื่อ โครงการ แบบ บูรณาการ	ระดับ ชั้น	ครูที่ ปรึกษา	ต อ บ ปัญ ห า หรือ คำถามที่ ต้องการ ศึกษา (5 คะแนน)	บูรณาการ ความรู้กับ กลุ่มสาระ อื่นๆ อย่าง น้อย 3 กลุ่มสาระ (5 คะแนน)	นำเสนอ ให้เห็นถึง การบูรณา การ ได้ อย่าง ชัดเจน (5 คะแนน)	แสดงถึง ความสัมพั ธ์ หรือ เชื่อมโยงสู่ วิถีชุมชน อย่าง แท้จริง (5 คะแนน)	เป็นต้นแบบ ใน การ พัฒนา ผลิตภัณฑ์ หรือ การศึกษา วิถี วัฒนธรรม ท้องถิ่น (5 คะแนน)	นำเสนอ เนื้อหาได้ ครบถ้วน กระ ชั บ ชัดเจน แสดงถึง ความรอบรู้ (5 คะแนน)	ร ว ม คะแนน (30 คะแนน)
โครงการ...									
โครงการ...									
โครงการ...									

โมเดลที่ 6 การพัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพและจัดทำ Career Path

- มีการสำรวจความต้องการการเรียนรู้วิชาการที่เน้นสมรรถนะอาชีพ
- มีการวัดแววอาชีพนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- มีการจัดทำ Career Path ของนักเรียนแต่ละคน

โมเดลที่ 7 เทคโนโลยีจัดการเรียนรู้ เป็นการประยุกต์ นำเทคโนโลยีมาใช้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้

- มีการนำข้อมูล (Data) ที่ได้ เช่น คลังทะเบียนอาชีพในชุมชน คลังทะเบียนแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ (บ้านลาดบ้านเรา) การพัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพของนักเรียน การจัดทำ Career Path ฯลฯ จัดทำเป็นคลังข้อมูล (Data Based) ของโรงเรียน เพื่อสามารถนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการเป็นคลังข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน แหล่งถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อให้เกิดอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงก่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน

3.การขยายผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาในอำเภอบ้านลาด จำนวน 11 คน เห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้มีประโยชน์ครอบคลุมในการรักษาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม และเห็นด้วยกับหลักสูตรท้องถิ่นที่นำไปบูรณาการกับหลักสูตร

แกนกลางซึ่งจะทำให้ลดเวลาในการจัดการเรียนการสอนไม่เกิดปัญหาชั่วโมงเรียนเกิน 200 ชั่วโมงต่อเทอมสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อคือ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน 2) เพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน 3) เพื่อขยายผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน พบว่า

1. รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก การแสวงหาและการสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้เป็นระบบ การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนความรู้ และการนำไปใช้ ซึ่งการจัดการความรู้เป็นการรวบรวมข้อมูลความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจาย อาจอยู่กับตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาจัดเก็บให้เป็นระบบเพื่อให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้นั้นได้ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลความรู้นั้นมาพัฒนาตนเอง พัฒนาหน่วยงาน ทั้งนี้ในการที่จะบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลทุกฝ่ายเพื่อที่จะรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ให้เกิดการนำไปใช้ต่อยอดต่อไป ดังนั้นผลการวิจัยจึงค้นพบว่า การสร้างความตระหนัก (awareness) เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้สืบค้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของอำเภอบ้านลาดและที่มาของคำขวัญอำเภอบ้านลาด กิจกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติของนักปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการบริหารจัดการความรู้ให้คงอยู่และยั่งยืนนั้น บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรตระหนักเห็นในความสำคัญของข้อมูล เนื้อหาและองค์ความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนถิ่นฐานบ้านเกิด คำขวัญ บุคคลสำคัญ และรวมถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนและความภาคภูมิใจและเกิดความปรารถนาที่จะรักษาองค์ความรู้ต่างๆ ให้คงอยู่สืบไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2548) กล่าวว่า การดำเนินการจัดการความรู้ในองค์กร ผู้บริหารระดับสูงมีหน้าที่สร้างวิสัยทัศน์และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความรู้ที่เป็น “ความรู้แห่งชีวิต” หรือความรู้หลักขององค์กร สำหรับใช้เป็นเข็มทิศในการจัดการความรู้ขององค์กร สื่อสารให้เป็นที่รับรู้จนเกิดเป็นความเชื่อและค่านิยมร่วมกันทั่วทั้งองค์กร และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม พบว่า วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพผลิตกะลามะพร้าว จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 7 วิธีดำเนินงาน และหนึ่งในเจ็ดวิธีดำเนินงานนั้นคือ การตระหนักเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อชีวิตและสังคมท้องถิ่นตลอดจนการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิพัชร จำปา (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การ

พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น มีคะแนนการประเมินความรู้ ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียน มีจิตสำนึกรักท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด รวมทั้งยังสอดคล้องกับกริชเพชร โสภภาพ (2552) ที่ได้ทำการวิจัยและนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ในสถานศึกษา ที่พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ต้องเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน สำรวจความต้องการและความจำเป็นในการจัดการความรู้หรือองค์ความรู้นั้นๆ และเมื่อบุคคลทุกฝ่ายเกิดความตระหนักและมองเห็นความสำคัญของข้อมูลความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว บุคคลควรต้องดำเนินการแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ (acquisition and creation) ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เป็นทรัพยากรที่สามารถสูญหายไปได้หากไม่ได้รับการค้นคว้า เช่น ความรู้หรือภูมิปัญญาต่างๆ ที่ติดตัวบุคคล โดยในโรงเรียนบ้านลาดวิทยาที่เป็นเป้าหมายของการศึกษา ได้ดำเนินการแสวงหาและสร้างความรู้ด้วยการทำกิจกรรมการเรียนรู้ 7 module ประกอบด้วย module ที่ 1 การสำรวจความต้องการของถิ่นฐานในระดับท้องถิ่น โดยให้นักเรียนสำรวจท้องถิ่นในชุมชน ในตำบลต่างๆว่ามีอาชีพอะไร มีวิธีการดำเนินการอย่างไร จัดทำคลังข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลอาชีพและแหล่งเรียนรู้ เช่น การทำขนมหวาน การเคี้ยวน้ำตาลโตนด การทำพวงมโหตร การทำปูนปั้น เป็นต้น module ที่ 2 การจัดทำหน่วยเรียนรู้บูรณาการระดับชั้น โดยให้นักเรียนและครูร่วมกันทำกิจกรรมเชิงบูรณาการ ซึ่งนักเรียนในแต่ละระดับชั้นมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เช่น การเรียนรู้พืชเศรษฐกิจบ้านลาด สำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สัตว์เศรษฐกิจสำหรับนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประเพณีและวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ช่างสิบหมู่สำหรับนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อาหารพื้นบ้านสำหรับนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นต้น และ module ที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการกิจกรรมที่นักเรียนทำกับรายวิชาต่างๆ เช่น วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสังคมศาสตร์ เป็นต้น เป็นการเรียนรู้แบบ problem-based และนำเสนอในลักษณะโครงงาน และ module ที่ 4 การจัดกิจกรรมความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาชีพ โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้ความสามารถพื้นฐานตามสมรรถนะสาขาวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้นตามความสนใจของนักเรียน โดยร่วมมือกับครูกลุ่มสาระงานอาชีพและเทคโนโลยี ร่วมกับสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และมีการให้นักเรียนฝึกปฏิบัติงานเพื่อเสริมสร้างทักษะเชิงบูรณาการโดยบูรณาการกับทักษะในศตวรรษที่ 21 module ที่ 5 การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงโดยอาจารย์ผู้สอน ตามพัฒนาการของนักเรียนด้านความรู้ความสามารถ (knowledge) ด้านทักษะกระบวนการ (process) ด้านทัศนคติและบุคลิกภาพ (attitude) โดยการเทียบกับมาตรฐานผลการเรียนรู้และตัวชี้วัดรายวิชาและตัวชี้วัดของโครงงาน module ที่ 6 การพัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพและจัดทำ career path ในชั้นนี้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneur) ตามความถนัดของนักเรียน module ที่ 7 เทคโนโลยีจัดการเรียนรู้ เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ จัดทำคลังข้อมูลของโรงเรียนเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน การบริหารสถานศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยในการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ที่สืบค้นมาอย่างเป็นระบบต่อไป ทั้งนี้การแสวงหาความรู้และการสร้างรู้นั้นเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ

เพราะทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่ทำให้นักเรียนได้เข้าถึงชุมชนท้องถิ่นบ้านเกิดของตัวเอง เกิดความเข้าใจในความเป็นมาของวิถีชีวิตคนในชุมชน ได้เกิดความตระหนักในตัวตนของชุมชนและทำให้ข้อมูลนั้นยังคงอยู่ โดยผ่านเรียนรู้ด้วย module ทั้ง 7 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรพิมล ھرราชกริมย์โชค (2550) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานของรัฐและพบว่า การจัดการความรู้ต้องดำเนินการด้วยการกำหนดความรู้และการแสวงหาความรู้จากทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานและร่วมกันสร้างความรู้ด้วยทีมงาน หรือผลการวิจัยของกริชเพชร โสภาพ (2552) ที่นำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ในสถานศึกษา และพบว่าการจัดการความรู้ต้องดำเนินการบ่งชี้ความรู้ การและการสร้างความรู้

เมื่อนักเรียนได้แสวงหาและสร้างองค์ความรู้แล้ว ต้องดำเนินการจัดเก็บองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ (storage) ซึ่งเป็นการสร้างคลังความรู้หรือคลังข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บข้อมูลเพื่อให้สะดวกในการนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ หรืออาจดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในคลังข้อมูลในห้องสมุด (local wisdom corner) หรือจัดทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ครู นักเรียนหรือชุมชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ และมีการสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การจัดนิทรรศการโครงการผลงานของนักเรียน การจัดตลาดนัดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การให้บทบาทสถานนักเรียนในการขับเคลื่อนการสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดึงชุมชนหรือเครือข่ายโรงเรียนใกล้เคียงเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้การจัดเก็บองค์ความรู้มีความสำคัญเพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ข้อมูลความรู้คงอยู่และทำให้บุคคลสามารถสืบค้นได้ โดยการจัดเก็บข้อมูลสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การบันทึกเป็นเอกสาร การใช้เทคโนโลยีช่วยในการเก็บข้อมูล การบันทึกภาพถ่าย เสียง หรือภาพเคลื่อนไหวต่างๆ รวมถึงต้องดำเนินการจัดเก็บ คัดแยกประเภทข้อมูลความเป็นรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง (2550) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และพบว่า การจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องดำเนินการจัดเก็บความรู้ หรือผลการวิจัยของ พรพิมล ھرราชกริมย์โชค (2550) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ และพบว่า ขั้นตอนการจัดการความรู้ประกอบด้วย การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกหน่วยงาน การสร้างความรู้และการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบโดยการกำหนดโครงสร้างความรู้ การรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล ให้เป็นระบบ หรือผลการวิจัยของจิตราต์น์ ศิริรัตน์ (2557) ที่ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยประกอบด้วย การแสวงหาความรู้จากการทำงานหรือการนำความรู้เดิมมาผนวกกับความรู้ใหม่ และการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลความรู้อย่างเป็นระบบด้วยเทคนิควิธีการและสื่อที่หลากหลาย

อย่างไรก็ดี ในการจัดเก็บองค์ความรู้และการรักษาองค์ความรู้ให้คงอยู่นั้น ต้องดำเนินการให้แหล่งข้อมูลต่างๆ เหล่านั้นเป็นแหล่งข้อมูลที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึง ดำเนินการสืบค้นและสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้โดยง่าย สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ (access and sharing) เช่น การนำคลังข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่ในเว็บไซต์ การนำข้อมูลมาเผยแพร่ในห้องสมุด การจัด

นิทรรศการ รวมถึงการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดตลาดนัดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแสดงผลงานนักเรียน นอกจากนี้ ในกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างรวมถึงการนำความรู้ไปใช้ (Application) มีการประยุกต์ใช้ความรู้จนก่อให้เกิดนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ ต่อยอดความรู้เสริมสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับการใช้ระบบเครือข่ายออนไลน์ หรือ e-market เปิดโอกาสให้นักเรียนทดลองนำความรู้ไปใช้สร้างรายได้ สร้างอาชีพหลักและอาชีพเสริมให้แก่เด็กเรียนในอนาคต ทั้งนี้เพราะในการที่จะจัดการองค์ความรู้และรักษาความรู้ให้คงอยู่และยั่งยืนนั้น นอกจากบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องมีส่วนร่วมแล้ว ยังต้องมีระบบการจัดการที่ดีอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง (2550) ซึ่งศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ต้องดำเนินการแสวงหาความรู้ สร้างความรู้ จัดเก็บความรู้ จัดเก็บและแบ่งปันความรู้ รวมถึงการนำความรู้ไปใช้ โดยการจัดศูนย์การเรียนรู้ มีเวทีให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสาร และสอดคล้องกับผลการวิจัยของมินระดา โคตรศรีวงศ์ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จ กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิมตำบลมะบ้า อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า กลุ่มทอผ้าไหม บ้านหลายหลิม มีแนวทางในการพัฒนาสู่ความสำเร็จและยั่งยืน แม้ในภาวะเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูง กลุ่มจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพไม่ว่าจะเป็นในด้านผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย ทันสมัย ช่องทางการตลาดที่สะดวก รวดเร็ว ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียต่างๆ แต่ในขณะเดียวกันจะต้องมีการสืบทอดและอนุรักษ์ไว้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเช่นกัน และสอดคล้องกับกริชเพชร โสภภาพ (2552) ที่นำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ในสถานศึกษา และพบว่า กระบวนการจัดการความรู้ต้องมีการจัดเก็บความรู้ การประมวลกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชนพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นใช้การบริหารจัดการร่วมกันกับจัดการเรียนการสอนในกระบวนการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 แบ่งออกเป็น 7 โมดูล ได้แก่ การสำรวจความต้องการของถิ่นฐานในระดับท้องถิ่น การจัดทำหน่วยเรียนรู้ บูรณาการระดับชั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการ การจัดกิจกรรมความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาชีพ การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง การพัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพและจัดทำ Career Path เทคโนโลยีจัดการเรียนรู้ เป็นการประยุกต์ นำเทคโนโลยีมาใช้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนตามโครงการการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ รวมทั้งได้ใช้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning และ Project-Based Learning ตามกรอบทฤษฎีบันได 5 ขั้น (QSCCS) ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ระบุดำถาม (Learning to question) การเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ (Learning to search) การเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ (Learning to construct) การเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร (Learning to communicate) และการเรียนรู้เพื่อตอบสนองสังคม (Learning to service) จึงทำให้สามารถบูรณาการกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่นไปพร้อมกัน อีกทั้งอำเภอบ้านลาดเป็นอำเภอที่เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีวิถีชีวิตที่ดำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ มีเทศกาลต่างๆ ให้นักเรียนได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และมีความต้องการจะดำรง

รักษาไว้ในภูมิปัญญาเหล่านั้น เพื่อคงไว้ซึ่งคำขวัญของบ้านลาด “ละมุดรสหวาน น้ำตาลสดเคี้ยว ชมพุพะพร เลิศล้ำ สายน้ำศักดิ์ ชีวิตนักปราชญ์” จึงทำให้โรงเรียนตระหนักในการที่จะต้องอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ให้สูญหาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ รุกขชาติ (2541) ได้ศึกษาแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียน สายอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21 พบว่าลักษณะการจัด กิจกรรม การเรียนการสอน ที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงบทบาทของผู้สอนจะเป็นผู้นำด้านวิธีคิด วิธีการเรียนรู้ เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาชาวบ้าน การเรียนการสอนมีการใช้ สื่อที่เป็นของจริง สื่อให้ผู้เรียน สื่อที่ให้ผู้เรียน ปฏิบัติ ได้จริง การวัดและประเมินผล เป็นการประเมินจากการปฏิบัติ ได้จริงหลังจาก เรียนรู้ไปแล้วสามารถนำสิ่งที่ เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสอดคล้องกับ กนกวรรณ งามฉวี (2554) ศึกษาองค์ความรู้การปั้นตุ๊กตา ชาววังกระบวนกรถ่ายทอดความรู้ ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการปั้น ตุ๊กตาชาววัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลด้วย การสัมภาษณ์ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วยแนวคิด หลักการเหตุผล วัตถุประสงค์ ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร เวลาการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล หน่วยการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่ คาดหวัง มาตรฐานการเรียนรู้ และ ตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับผู้เรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ การพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน” ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542) พบว่า ผู้บริหารและครู มีความเห็นว่า ชุมชนควรมีส่วนร่วม ในการวางแผนการจัดการเรียน การสอน การจัด กิจกรรม และการประเมินผล เพื่อให้ความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับสอดคล้องกับชีวิตจริง นักเรียน มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนา หลักสูตรทำได้โดย การเชิญผู้รู้มาร่วมพัฒนา หลักสูตรร่วมสอนหรือส่งนักเรียนไปฝึกปฏิบัติที่บ้าน หรือสถานประกอบการของ ผู้รู้มีการทำ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นหรือแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า นอกจากจะทำให้ เกิดการ เรียนรู้กับผู้เรียนแล้วยังเป็นการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน และสร้างความภาคภูมิใจ ให้เกิดขึ้นกับทั้งชุมชนและผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องกับจรรยาบรรณและคณะ (Kajornsinsin et al; 2004) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กรณีศึกษา: โรงเรียนวัดสมานกิจ พบว่า ผู้เรียนได้รับความรู้ เกี่ยวกับ เกษตรกรรมเชิงบูรณาการ มีทักษะ พฤติกรรมและทัศนคติที่พึงประสงค์ นักเรียนมีความสุขกับ กิจกรรมการเรียนรู้และการได้ลงมือปฏิบัติจริง และได้เรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและชุมชนของตนเอง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ เห็นว่าหลักสูตรมีผลกระทบเชิงบวกต่อโรงเรียน นักเรียน ครูและชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนและชุมชนมี ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และตัวครูผู้สอนมี ความรู้ความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียน การสอนแบบบูรณาการ การประเมินรูปแบบต่างๆ และมีความใกล้ชิดกับผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนมากขึ้น และสมาชิก ในชุมชนเองก็มีความเต็มใจและภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน และมีความใกล้ชิดโรงเรียนและครูผู้สอน และรู้สึกว่ามีคุณค่าในเชิงวิชาการแก่นักเรียน และบุตรหลาน ของตนเอง สอดคล้องกับบัคเทียร์ (Bakhtiar) (2016) ได้พัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาสภาพแวดล้อม จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนประถม พบว่า การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ต้อง

ทำการเผยแพร่ข้อค้นพบให้ชุมชนได้ทราบ รวมถึงบุคลากรของโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษาและนักการศึกษา เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็น ในการเอาใจใส่เรื่องสภาพแวดล้อมในชั้นตอน การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ทำให้ผู้เรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และ การทำกิจกรรมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ผู้สอน ต้องได้รับการสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่น ในหลักสูตรว่าจะมีผลกระทบเชิงบวกต่อผู้เรียน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นความสำคัญในการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน เรื่องสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างความตระหนัก ให้แก่ผู้สอนและผู้เรียนให้เห็นความสำคัญของการดูแล ปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งการเริ่มต้นที่ นักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาสามารถขยายผลสู่ผู้ใหญ่ในชุมชนได้ด้วย

3. การขยายผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาในอำเภอบ้านลาด จำนวน 11 คน เห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้มีประโยชน์ครอบคลุมในการรักษาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม และเห็นด้วยกับหลักสูตรท้องถิ่นที่นำไปบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางซึ่งจะทำให้ลดเวลาในการจัดการเรียนการสอนไม่เกิดปัญหาชั่วโมงเรียนเกิน 200 ชั่วโมงต่อเทอม สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้อำนวยการโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นคนที่เกิดในอำเภอบ้านลาด มีความรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น เติบโตมากับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านั้น จึงเห็นว่าการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ การจัดหลักสูตรท้องถิ่น หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ให้เด็กในยุคปัจจุบันเกิดการเรียนรู้ สืบทอด ต่อยอด และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อชุมชน ในแต่ละโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ในอำเภอบ้านลาดจึงมีกิจกรรมสืบทอดภูมิปัญญา ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดกลองยาวพื้นบ้าน การทำของใช้จากใบตาล การทำขนมโดนดทอด การทำแกงหลอก แกงหัวโดนด การสืบทอดภาษาบ้านลาด เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทุกโรงเรียนพยายามจัดให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติ ดังนั้นเมื่อผู้บริหารโรงเรียนได้เห็นรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่น จึงสนใจนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนของตนเอง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน เพื่อให้สถานศึกษาได้มีการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในชุมชน รวมทั้งสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ ต่อยอด สร้างอาชีพในชุมชนจนก่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัยพบว่า การสร้างความตระหนักให้กับนักเรียน หรือครู มีความสำคัญต่อการสืบทอด ถ่ายทอด ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้น โรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมหรือการจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถพัฒนาเป็นทักษะทางอาชีพของนักเรียนได้ การสร้างบรรยากาศแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์ท้องถิ่น

ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในถิ่นเกิดกับนักเรียน และครูในโรงเรียน นอกจากนี้ควรมีการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้นักเรียน ครู และชุมชน สามารถเข้าศึกษา เรียนรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านั้นได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือการจัดศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในโรงเรียน เป็นต้น ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

2. จากผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นสามารถบูรณาการกับการเรียนการสอนในหลักสูตรสถานศึกษาได้ เพื่อลดเวลาในการเรียนให้กับนักเรียน ซึ่งปัจจุบันจำนวนชั่วโมงเรียนของนักเรียนมีเพิ่มมากขึ้นจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการให้เพิ่มเนื้อหารายวิชาใหม่ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ โครงการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ เป็นต้น ดังนั้น โรงเรียนควรประยุกต์หลักสูตรท้องถิ่นบูรณาการการเรียนร่วมกับหลักสูตรสถานศึกษา จะทำให้ลดเวลาการเรียนและเกิดการเชื่อมโยงการเรียนการสอนเชิงเนื้อหา ร่วมกับวิถีชีวิตในชุมชน การสัมผัสหรือการได้ลงมือปฏิบัติจริง เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน จนทำให้เกิดการประยุกต์ใช้ การต่อยอด และสร้างสรรค์ จากความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ก่อให้เกิดรายได้ในชุมชน

3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีนโยบายในการสนับสนุน และส่งเสริมโรงเรียนอย่างชัดเจนในเรื่องการดำรงรักษา การต่อยอด หรือการสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งทางตรงในเรื่องงบประมาณ หรือทางอ้อมในเรื่องการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้โรงเรียนทุกแห่งในประเทศเป็นศูนย์กลางหรือแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำรงรักษา สืบทอด ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย รวมทั้งการต่อยอด สร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม สร้างรายได้ให้แก่ นักเรียน ครู และชุมชน จนก่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชน ทำให้นักเรียน ครู และชุมชน รักถิ่นเกิด ไม่ทิ้งถิ่นเกิดเพื่อไปแสวงหาอาชีพในเมืองใหญ่ หรือในเมืองหลวง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ มีเวลาจำกัดระยะเวลา 1 ปีในการทำวิจัย จึงยังไม่สามารถสานต่อกิจกรรมการต่อยอด การประยุกต์ใช้ และการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่ในระดับประเทศ ระดับนานาชาติ โดยการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีเวที หรือโอกาสในการคิดค้น สร้างสรรค์ผลงานร่วมกับการใช้เครือข่ายระบบการสื่อสารออนไลน์ หรือระบบ e-market เพื่อสร้างรายได้ให้แก่โรงเรียน และนักเรียน จึงควรทำวิจัยในเรื่องการสร้างสรณ์นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพในศตวรรษที่ 21

2. ควรวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจในชุมชน

3. ควรวิจัยเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จหรือแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ งามฉวี. (2554). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาการปั้นตุ๊กตาชาววัง**. สาขาวิชาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- กนกวรรณ รุกขชาติ. (2541). **แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียน สายอาชีพจาก ภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21**. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.)
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **รายงานการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว)
- กริชเพชร โสภภาพ. (2552). “การนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ในสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองยาวห้วยสะแบง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- ธิดารัตน์ ศิริรัตน์. (2557). “การจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตของ ชุมชนในเขตภาคใต้”. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา (OJED)** Vol. 9, No.4: 80-92.
- ธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง. (2550). “การพัฒนาแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา W มหาสารคาม เขต 1” วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พรพิมล หารษาภิรมย์โชค. (2550). “การพัฒนาแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มินระดา โคตรศรีวงศ์ และสถาพร มงคลสวัสดิ์. (2559). **การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ**. **วารสาร Veridian E-Journal** (กันยายน – ธันวาคม 2559) Vol. 9, No.3; 1632-1645
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2560). “แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม”. **วารสาร Veridian E-Journal** (มกราคม – เมษายน 2560) Vol. 10, No.1; 994-1013
- วิจารณ์ พานิช (2548). **การจัดการความรู้: ฉบับนักปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ เพื่อสังคม
- ศศิพัชร จำปา (2559). **การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทาง ประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์**. **วารสาร Veridian E-Journal** (พฤษภาคม - สิงหาคม 2559) Vol. 9, No.2; 1158-1171
- สมบัติ กุสุมาวดี (2556). **เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ รุ่งอรุณของเศรษฐกิจดิจิทัล** กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุภาวงศ์ จันทวานิช (ม.ป.ป.). คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท: กรณีศึกษาโรงเรียน
ในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ

Bakhtiar Afakhrul Masub. (2016). "Curriculum Development of Environmental Education
Based on Local Wisdom at Elementary School," **International Journal of
Learning, Teaching and Educational Research** Vol. 15, No. 3, pp. 20-28, March
2016.

Kajornsini Boonreang, Pranee Potisook, Pikun Ewwarangkoon, and Warunee Lapanachokdee.
(2004). **Local-based Curriculum Development: A Case study of Watsamankit
Elementary School, Thailand**. Paper presented at the Australia Association for
Research in Education Annual Conference. Melbourne, Australia.